

Titel: Kiezen tijdens de crisis?

Ondertitel: Wie mag nog meedoen tijdens de crisis?

Loopt de crisis langzaam naar zijn eind? Of zitten we er nog midden in? Een vraag waar moeilijk een eensluidend antwoord op te geven is. Er zijn tekenen dat het weer wat beter gaat met onze economie. De aandelenkoersen zijn ten opzichte van begin 2009 behoorlijk gestegen. In sommige sectoren trekt ook de werkgelegenheid weer wat aan. De voorspellingen van het Centraal Planbureau met betrekking tot de werkloosheid werden aan het einde van 2009 steeds minder schokkend. Bovendien zal voor ons de wereldhandel in 2010 weer toenemen; met wel 7,5%. En ook de feitelijke economische groei zal volgens het CPB, na een krimp van 4% in 2009, weer omslaan naar een groei van 1,5% in 2010.

Onduidelijke gegevens

Maar de geleerden zijn het er niet over eens. Vraag diverse economen hoe zij aankijken tegen deze lichtpuntjes en je krijgt een verscheidenheid aan antwoorden. Waar moet je als verantwoordelijk manager van een afdeling of dienst sociale zaken dan vanuit gaan? Wat moet je aan de (eventueel nieuwe) wethouder en gemeenteraadsleden adviseren?

Er zijn nog steeds duidelijke geluiden en signalen dat de werkloosheid in de loop van 2010 fors zal toenemen. Wellicht minder heftig als medio 2009 gedacht, maar van een stijging is nog steeds sprake. Werknemers die geruime tijd in dienst konden blijven van hun werkgever als gevolg van de regeling deeltijd-WW, komen mogelijk in 2010 alsnog in de WW terecht. Als gevolg van een overproductie in 2009, hebben bedrijven in 2010 minder personeel nodig. En dan gaat het aantal uitkeringsgerechtigden inderdaad nog stevig toenemen. Volgens de laatste berichten in 2009 van het CPB zal de werkloosheid stijgen naar 6,5% van de beroepsbevolking. Het gaat dan om zo'n 510.000 werkloze werkzoekenden. Hoewel veel minder dan eerder verwacht (de voorspelling was eerst 9,5 % werkloosheid voor 2010 en sinds Prinsjesdag 8% werkloosheid), zijn er dan toch zo'n 200.000 werkzoekenden meer dan in 2008. Bovendien was er in 2008 nog sprake van een zeer groot aantal vacatures en dus krapte op de arbeidsmarkt. Dat is nu niet meer het geval. Het herstel en de daling van de werkloosheid zal dan ook enige jaren gaan duren.

Maar hoe zit het dan met de aanstaande krapte op de arbeidsmarkt als gevolg van de vergrijzing en de ontgroening van onze bevolking? De generatie 'baby-boomers' gaat nu toch met pensioen? Dit zou toch gaan leiden tot een heleboel werkgelegenheid voor mensen die tot nu toe langs de kant stonden? Dat waren althans de berichten in de afgelopen jaren. Maar ook op dit vlak verschillen de meningen van de deskundigen. Geluiden die je hoort zijn dat die krapte wel gaat komen, maar juist door de huidige crisis wordt het tijdstip wat jaren uitgesteld. Wordt het 2015? Of 2020? Het is nog onduidelijk.

Minder middelen

We weten dat vanwege eerdere afspraken met het rijk de beschikbare financiële middelen voor de re-integratie en participatie activiteiten van de gemeenten gaan dalen in 2010. Ook vanwege de extra benodigde investeringen van de rijksoverheid als gevolg van de crisis, is de verwachting dat juist op het Participatiebudget een korting gaat plaatsvinden. Het feit dat het zo enorm lastig aan te tonen is wat de

feitelijke resultaten zijn van de inzet van het re-integratie en participatiebudget maakt die keuze politiek gemakkelijker.

Maar wat betekent dat lokaal? Wat betekent dat voor iedere gemeente die vanaf 2010 met minder beschikbare financiële middelen waarschijnlijk meer mensen zal moeten gaan bedienen?

Wie mag meedoen?

Welke mensen mogen nog re-integreren en participeren? In welke mensen gaan we nog investeren?

Het is een ingewikkelde vraag en tegelijkertijd ook een hele vervelende vraag.

Was de lijfspreuk van Tof Thissen (voormalig voorzitter Divosa) niet “een dag niet geïnvesteerd in mensen is een verloren dag!”? En ook zijn opvolger, Rene Paas, is zeer stellig in zijn opvatting dat we “iedereen moeten laten meedoen”.

En nu, zo aan het begin van 2010 en met de wetenschap dat voorlopig nog steeds meer mensen een beroep op ons gaan doen, zullen we toch echt keuzes moeten maken.

Crisisbestendigheid

In de gemeente Amersfoort wordt hier al een tijd over nagedacht. Hoe vergroot je de crisisbestendigheid? De beste voorbereiding op conjuncturele ups and downs is wat Amersfoort betreft “investeren op meedoen”. Het streven moet er altijd op gericht zijn om mensen naar vermogen mee te laten doen aan de samenleving. Dat vereist kennis van en inzicht in het vermogen van enerzijds de klant en anderzijds kennis van en inzicht in de arbeidsmarkt (nu en in de nabije toekomst) en ander nuttige activiteiten in de samenleving. Dit is de manier om permanent zorg te dragen voor een zo groot mogelijke sociaal-economische draagkracht.

Een regenboog van maatschappelijke ondersteuning naar economische zelfredzaamheid

‘Iedereen doet mee’ en ‘iedereen is nodig’ is in Amersfoort nog steeds het uitgangspunt. Iedereen dient naar vermogen bij te dragen aan de samenleving. In tijden van crisis verschuift de inzet van dat vermogen van reguliere arbeid naar meer maatschappelijke participatie, zoals vrijwilligerswerk of mantelzorg. In tijden van economische groei zien we de omgekeerde beweging. In de samenleving kan dat vermogen niet worden gemist. ‘Doen wat je kunt’ is daarom ook de titel van het beleidskader Werk en Inkomen in de gemeente Amersfoort. De inzet van de Sociale Zekerheid, die gericht is op de zelfredzaamheid en participatie van alle burgers in de samenleving, omvat de totale ‘range’ van maatschappelijke ondersteuning tot economische zelfredzaamheid. Het is daarbij belangrijk om commitment te hebben van werkgevers, vrijwilligersorganisatie e.d. in de lokale situatie en de bereidheid om samen te werken aan de inzet van dat vermogen. Amersfoort kenmerkt zich door de vele partijen die op dit terrein in de stad actief zijn. Toeleiding naar zorg, activering en re-integratie met behulp van een veelkleurig palet aan instrumenten en vormen van werk staat de Sociale Zekerheid daarbij ter beschikking. Die inzet dient zich in tijden van bezuinigingen te richten op de kwetsbare groepen in de samenleving en niet op de kansrijken die zichzelf kunnen redden. In tijden van economische groei kan iedereen dan snel naar vermogen meedoen middels regulier werk. Want ook in 2009 bestond in Amersfoort de uitstroom uit de bijstand naar werk nog voor 25% uit

mensen die langdurig in de bijstand zaten en waarbij uitstroom het resultaat is van een stapsgewijze ontwikkeling op de re-integratieladder.

Maar nu in de huidige crisis is het wel de vraag hoe je dit 'vermogen' van een ieder fit kan houden. Of te wel; hoe houden we een ieder dusdanig in beweging dat men klaar staat als betere tijden weer aanbreken?

Wat is vermogen?

Over dat vermogen van mensen, overigens nog even een nadere beschouwing. Naast het hanteren van de participatieladder kun je in navolging van de commissie De Vries, ook kijken naar ieders vermogen. Een indeling kan er dan als volgt uitzien: Sommige mensen hebben een negatief vermogen. Bijvoorbeeld door uitkeringskosten en gezondheidskosten, waarbij er geen sprake is van loonwaarde. Deze mensen kunnen maximaal actief zijn met behoud van uitkering; vaak nog gepaard gaande met begeleidingskosten. Maar hun activiteiten kunnen wel degelijk een maatschappelijke betekenis hebben en door actief te zijn worden ze ook van betekenis voor zichzelf en voor hun omgeving én bespaar je gezondheidskosten. Een volgende categorie mensen heeft wel een positief vermogen maar is niet echt interessant voor werkgevers.

Dan volgt een groep die wel een positief vermogen heeft maar geen volledige loonwaarde

En tenslotte een groep mensen die een positief vermogen heeft en via regulier werk in eigen onderhoud kan voorzien.

Wanneer alle burgers dus moeten meedoen naar vermogen, dan zullen we er wel voor moeten zorgen dat hiervoor de juiste activiteiten beschikbaar zijn. Of, andersom geredeneerd, ben je als samenleving in staat om al die vermogens van mensen ook daadwerkelijk uit te nutten? En wanneer levert dat de samenleving ook echt iets op? Hoe waarderen we die bijdragen eigenlijk? Tellen we alleen de opbrengsten van de 'echte banen' of erkennen we dan ook dat andere bijdragen aan de maatschappij een sociaal-economisch nut hebben? Al was het maar, zoals aangegeven bij de groep 'negatief vermogen', dat dit nut voor het belangrijkste deel bestaat uit een besparing aan kosten. Bij sociaal kwetsbare groepen kan niet meedoen immers het begin zijn van een negatieve spiraal van gezondheidsklachten.

Hoe kom je tot een verantwoorde keuze? Is het mogelijk om alle kostenaspecten in beeld te brengen?

En hier kom je natuurlijk aan het daadwerkelijke vraagstuk tijdens de crisis. Richten we ons op de korte termijn en de harde, economische opbrengsten? Of kijken we naar de totale sociaal-economische draagkracht en geloven we in investeren in de toekomst; in het bouwen van een stevig fundament dat zich na de crisis uitbetaalt?

Blijven investeren in mensen

In de gemeente Amersfoort wil men blijven bouwen aan het fundament, ook voor de langere termijn. En dat betekent ook nu blijven investeren in mensen die nog helemaal niet of nauwelijks participeren in onze samenleving. Investerings die er toe moeten leiden dat het negatief vermogen omgebogen wordt naar een positief vermogen ook al leidt dat niet meteen tot een situatie van volledige economische onafhankelijkheid. Investeren dus ook om te zorgen dat mensen die nu nog op de

laagste treden van de participatieladder staan omhoog klimmen. Dat is wat Amersfoort betreft bij uitstek de taak van de overheid.. Op deze manier zorg je ervoor dat ook deze groep mensen na de crisis in ieder geval weer meer kansen heeft op meedoen of zelfs werken naar vermogen. En dan komen de opbrengsten van de investeringen vanzelf in beeld.

Sterker nog; als je nu niet investeert in deze groep, zullen de kosten die na de crisis gemaakt moeten worden om hen te laten participeren, veel hoger zijn!

Investeren doe je samen

Maar wat betekent deze opvatting voor de andere groepen burgers? Zoals gezegd de middelen zijn schaars.

Bij het maken van keuzes is het natuurlijk ook van belang om rekening te houden met wat andere partijen; andere partners kunnen of zouden moeten inbrengen. Zoals de werkgevers. Ook zij hebben er belang bij dat, in geval van dreigende werkloosheid, geïnvesteerd wordt in het van werk naar werk begeleiden van de betreffende werknemers. Of er voor te zorgen dat kansrijke werklozen snel weer aan de slag komen en dat mensen met een beperkte loonwaarde met compensatie aan het werk komen. Ook van hen wordt een investering gevraagd. De crisis biedt de kans om de verschillende rollen en taken goed tegen het licht te houden en te bekijken waarop de publieke dienstverlening zich nu precies moeten richten.

Blijft er over een groep mensen die reeds participeren in onze samenleving maar die op dit moment nog niet in staat is om via werk volledig in hun eigen onderhoud te voorzien. De vraag die dan pregnant naar voren komt is of je voor deze groep zou moeten investeren in trajecten naar werk terwijl dat werk niet voorhanden is op dit moment. Moet je mensen kwalificeren voor niet beschikbare banen met als risico dat hun kennis en vaardigheden alweer verouderd zijn tegen die tijd dat er wel weer voldoende werk is? Moet je deze mensen gesubsidieerd laten werken naar vermogen in een verdringingsmarkt van schaars, laag gekwalificeerd werk?

Kiezen voor sociale draagkracht

De gemeente Amersfoort kiest er niet voor om ten tijde van de crisis tot een grote verschuiving te komen van de eerder afgesproken accenten in het beleid. Niet alleen de economische draagkracht en bijdrage aan de samenleving is belangrijk, maar juist ook de sociale. We zullen er met de beperktere beschikbare middelen voor moeten blijven zorgen dat mensen naar vermogen meedoen in onze samenleving. Dat leidt na de crisis tot een grotere sociaal-economische draagkracht.

Eddy Karrenbelt, hoofd sociale zaken Amersfoort
Irene Thuis, senior adviseur Sociale zekerheid BMC